

Forståelsen av abstrakte størrelser

//

//]]]]> //]]>

En sentral teori i moderne språk- og sinnsfilosofi har vært at mennesker lærer ord ved å koble dem opp mot ting i verden. Et barn lærer hva en 'stol' er ved å se på, røre, eller sette seg på stoler. Men hvordan kan en slik teori forklare meningen til ord som peker mot ting vi ikke kan se eller ta på? Hvordan lærer vi oss hva 'lykke', 'kjærlighet', 'demokrati' eller 'kultur' vil si? Hva forstår vi når vi kan betydningen av ord som 'inflasjon' og 'feminisme'?

Hvorvidt abstrakte størrelser, det vil si ting vi ikke kan se eller sanse, eksisterer og gir opphav til opplevelser har vært et spørsmål som har stått sentralt i filosofien siden Platon. Fortsatt er problemet med abstrakte objekter en byrde for naturalistiske teorier i blant annet etikk, epistemologi, metafysikk og matematikkens filosofi, og det er ingen enighet å spore rundt spørsmålet om det virkelig er mulig for mennesker å ha kunnskap om ting som ikke virker å finnes i tid og rom.

I språkfilosofien og semantikken er problemet spesielt merkbart for såkalte eksternalistiske teorier, som hevder at språklig mening er gitt av forholdet mellom språket og/eller tanken på den ene siden, og virkeligheten på den andre. Hvis ord får betydning av å stå i en slags relasjon til faktiske objekter, hva består denne relasjonen av i tilfeller hvor det er snakk om ikke-synlige størrelser som demokrati og lykke, eller fiktive ting som enhjørninger og alver?

Meningsdannende henvisninger

En del eksternalister har tatt opp i sin teori en strategi fra Tyler Burge sin «anti-individualisme», hvor Burge hevder at et ord kan få sin mening ved at en språkbruker implisitt henviser (eng. 'deference') til sitt språksamfunn og deres bruk av dette ordet. Ved en slik henvisning trenger man ikke å ha sett eller å ha opplevelser som er direkte knyttet til demokrati for å bruke og ha en slags forståelse av hva ordet 'demokrati' betyr.

Hvis man leser eksternalisten Jerry Fodor, oppdager man også at andre erkjennelsesformer kan være med å gi ord mening, og dermed erstatte direkte perseptuell kontakt. Én av disse er såkalt teorikonstruksjon, hvor en person kan støtte seg til sitt øvrige vokabular og tanker for å mediere til objekter han bare antar finnes.

//

//]]]]> //]]>

Så for en person som hører et ord som 'demokrati' for første gang, kan ordet gis mening ved at han implisitt henviser til personen han hørte det av. Denne personen kan på sin side henviser til andre, eller han kan ha en teori som leder ham til det abstrakte objektet 'demokrati'. En slik modell vil også kunne brukes til å forklare hvordan man kan få tilgang til andre størrelser ingen noensinne har observert direkte, men som vi likevel snakker om, tenker på og bruker til å organisere samfunn, vitenskap og privatliv. Noen eksempler vil være feminisme (og andre «ismer»), diaspora, Higgs boson, kultur – kanskje til og med ekteskap.

Sinnavhengighet og fiksjonsstørrelser

Jerry Fodor hevder også at flere av disse størrelsene vi snakker om og tenker på er sinnsavhengige. Det vil si at hvorvidt noe kan karakteriseres som demokrati, feminisme eller kultur avhenger delvis av hvordan vi tenker på og handler i forhold til disse tingene. En som er interessert i å undersøke hva demokrati er, vil dermed ikke bare måtte gjøre metafysikk, forstått som det å undersøke hvordan verden ser ut, men også se på hvilke tanker og praksiser som er forbundet med utøvelsen av demokrati.

Å foreslå at mange av egenskapene som gir mening til våre ord og tanker er sinnsavhengige, kan på sin side bidra til å forklare hvordan ting som ikke har noen faktiske eller mulige motsatser i virkeligheten kan gi opphav til tanker om dem. Dette vil kunne gjelde fiktive størrelser, som Sherlock Holmes, alver eller enhjørninger, eller «feilaktige» begreper som El Dorado og barns tro på julenissen.

//]]]]> //]]>

Ubesvarte spørsmål

Burge og Fodor sine bidrag til eksternalistisk teori vil ikke kunne løse alle problemer forbundet med abstrakte objekter. Blant annet er det ikke klart hvordan man skal tenke seg hvordan vi får kunnskap om matematiske størrelser som tallet 7, kvadratroten og trigonometriske funksjoner. Er det virkelig plausibelt at disse tingene er sinnsavhengige, eller at man lærer de ved å tilegne seg teorier eller henvise til andre?

Andre spørsmål som reises ved å forstå problemet med abstrakte objekter på måten Burge og Fodor legger opp til, er i hvilken grad ordmening og begreper kan deles på tvers av ulike personer og samfunn. Det framstår også som åpent når man leser særlig Fodors teorier hva forholdet mellom ord og tanke er, og hvorvidt et ord som 'lykke' kan ha flere enn én betydning. I så fall vil det være mulig å hevde at disse er tilegnet på bakgrunn av ulike mekanismer, og til og med spiller ulike roller i vårt mentale liv.

Videre kan man spørre seg hvilke følger dette har for offentlig diskusjon og samtale om ting som 'demokrati'?

Kanskje ulike teorier om demokrati leder til ulike ordbetydninger – og dermed ulike forståelser av noen av de mest sentrale begrepene vi organiserer samfunnet vårt rundt? Bare ved en bedre forståelse av abstrakte størrelser og menneskers forhold til disse kan slike viktige spørsmål få gode svar.

Georg Kjøll disputerer ved Institutt for filosofi, ide- og kunsthistorie og klassiske språk, Universitetet i Oslo, fredag den 26. august klokken 13.15. Doktoravhandlingen hans har tittelen [Word meaning, concepts and the representation of abstract entities from the perspective of radical pragmatics and semantic externalism](#) og kan leses i sin helhet på [hans hjemmeside](#)

Anbefalt litteratur

- Burge, Tyler. 1979. «Individualism and the mental». I *Foundations of mind* (2007), 100–151
- Fodor, Jerry A. 1998. *Concepts: Where cognitive science went wrong*. Oxford: Clarendon Press
- Rey, G. 2005: «Philosophical analysis as cognitive psychology: The case of empty concepts». I Cohen, H. og Lefebvre, C. (red.) *Handbook of categorization in cognitive science*. Amsterdam: Elsevier.

